

JISTOTY A NEJISTOTY KNIHOVEN MUZEÍ A GALERIÍ V ČESKÉ REPUBLICE

*Štěpánka Běhalová
Komise knihovníků AMG
Muzeum Jindřichohradecka*

I.
Z „dávnověku“
muzejních knihoven

Nejstarší muzea a jejich knihovny

- SLEZSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM OPAVA
„Knihovna Slezského zemského muzea navazovala na tradice veřejné knihovny v bývalém rakouském Slezsku, která byla založena spolu s přírodovědeckým muzeem již v roce 1814. Knihovní fondy rostly zejména díky darům slezské šlechty.“
- MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM
„Počátky Knihovny Moravského zemského muzea sahají až do doby vzniku Františkova muzea založeného v roce 1817.“

Nejstarší muzea a jejich knihovny

- NÁRODNÍ MUZEUM

„Historie Knihovny Národního muzea začíná historií celého muzea, tedy rokem 1818. Počátkem všech sbírek budoucího muzea se staly dary knih a přírodnin z majetku jeho zakladatelů a mecenášů. Takto byl vytvořen základ fondů muzejní knihovny. U jejích prvních začátků stál odborník ve své době nad jiné povolany - Josef Dobrovský. Prvním řádným bibliotékářem Knihovny Národního muzea byl od roku 1822 Dobrovského žák Václav Hanka.“

Nejstarší muzea a jejich knihovny

- REGIONÁLNÍ MUZEA

„sbíratí památky všeho druhu, zejména písemné a umělecké ve městě a okolí a chrániti je před zkázou“

- Nejvíce regionálních muzeí vzniklo v letech 1860-1890 (téměř 50)
- Většina muzeí dostávala knižní dary a odkazy vzniklé osobní nebo spolkovou sběratelskou činností, dodnes jsou tyto různorodé a tematicky rozsáhlé akvizice specifikem právě muzejních knihoven

II.
A co 20. století?

Zakotvení muzejních knihoven v legislativě

Zákon č. 430 Sb. z roku 1919
o povinnosti zřizovati veřejné
knihovny neřešil problematiku
muzejních knihoven

Značná specifika muzejních
knihoven – 50. léta 20. století –
sekce muzejních knihoven při
Ústřední knihovnické radě

Vyhlášena samostatná síť
muzejních knihoven v rámci sítě
jednotné soustavy knihoven
(zákon č. 53/1959)

Ukotvení specifík muzejních knihoven

- Dělení fondů muzejních knihoven na odbornou knihovnu a sbírkový fond (Směrnice pro správu sbírek v muzeích a galeriích)

„KNIHOVNÍ ZÁKON“

č. 257/2001 Sb., ze dne 29. června
2001 o knihovnách a podmínkách
provozování veřejných
knihovnických a informačních
služeb umožnil muzejním
knihovnám evidenci na MK ČR
Většina knihoven se zařadila mezi
základní knihovny se
specializovanými fondy

(nutnost zakotvit ve zřizovací listině
muzeí knihovnické a informační
služby a poskytovat tyto služby
veřejnosti!)

Současné legislativní zakotvení muzejních knihoven

- Zákon č. 122/2000 Sb.,
o sbírkách muzejní povahy
- Zákon č. 257/2001 Sb.,
o poskytování knihovnických
služeb
- Zákon č. 121/2000 Sb.,
o právu autorském
- Zákon č. 101/2000 Sb.,
o ochraně osobních údajů
- Zákon č. 499/2004 Sb.,
o archivnictví a spisové službě

Evidence knihoven na MK ČR

- V současné době evidováno podle zákona 257 Sb. 140 knihoven muzeí a galerií ČR (cca kolem 70%)
- Komise značně podpořila znalost zákona a jeho výhod u ředitelů muzeí i knihovníků
- Podařilo se zakotvit postavení knihoven v muzeích, širší možnosti pro muzejní knihovny – čerpání grantů, využití zákona při evidenci, uložení, revizi a vyřazování z fondu

ZŘIZOVATELÉ MUZEÍ

- MINISTERSTVA – Ministerstvo kultury, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zemědělství
- KRAJE
- MĚSTA A OBCE
- OBČANSKÁ SDRUŽENÍ, OBECNĚ PROSPĚŠNÉ SPOLEČNOSTI, NADACE

III.

Současnost a budoucnost muzejních a galerijních knihoven

Knihovny muzeí a galerií ČR

v současné době je evidováno
v adresáři knihoven muzeí
a galerií uspořádané komisí
celkem 197 muzejních knihoven

Komise knihovníků muzeí

- 1973 – impuls pro setkávání muzejních knihovníků v souvislosti se zakotvením muzejních knihoven v chystané síti muzeí a galerií
- 1973-1990 pod Ústředním muzeologickým kabinetem (PhDr. Jaroslav Vrchoťka)
- 1991-1996 pod Knihovnou Národního muzea (PhDr. Helga Turková)
- od roku 1997 pod Asociací muzeí a galerií ČR (PhDr. Helga Turková, PhDr. Jarmila Okrouhlíková, PhDr. Štěpánka Běhalová)

Asociace muzeí a galerií ČR

- 280 řádných členů (přibližně 55 % muzejních institucí v České republice a zároveň 85 % těch největších z nich), 95 členů čestných a individuálních
- Celkem 17 odborných komisí
- Komise knihovníků (jedna z největších komisí AMG ČR), celkem 100 členů z 63 institucí, 3 individuální členové

SPOUPRÁCE S OSTATNÍMI PAMĚŤOVÝMI INSTITUCEMI

- MUZEA
- GALERIE
- KNIHOVNY
- ARCHIVY
- PAMÁTKOVÉ ÚSTAVY

Celostátní evidence sbírek

- Využití zákona o sbírkách muzejní povahy pro sbírkové fondy knihoven muzeí a galerií (více než 50 % knihoven muzeí a galerií spravuje sbírky nahlášené v CES)

FONDY MUZEJNÍCH KNIHOVEN

- Dělení na odborné a historické knižní fondy
 - do 1 000 KJ – 4% knihoven
 - 1 000 - 5 000 KJ – 40% knihoven
 - 10 000 - 50 000 KJ – 48% knihoven
 - nad 50 000 KJ – 8% knihoven

SBÍRKOVÉ FONDY MUZEJNÍCH KNIHOVEN

- Staré tisky a rukopisy (téměř 70 % knihoven, pouze třetina těchto knihoven je eviduje jako sbírku)
- Regionální literatura (téměř ve všech knihovnách, jen cca 6% eviduje jako sbírku)
- Drobné tisky - kramářské písně, svaté obrázky, kalendáře, gymnazijní ročenky, aj.
- Ostatní - bibliofilie, knižní vazby, výstavní katalogy, periodika, aj.

Speciální typy sbírek

- Fondy věnované jednotlivým osobnostem
- Celky z jednotlivých tiskáren a nakladatelství
- Pozůstalostní knihovny
 - Rodové
 - Klášterní
 - Spolkové
 - Zámecké

ZAMĚŠTNANCI MUZEJNÍCH KNIHOVEN

- Poslední šetření
v muzejních knihovnách
v Čechách – ve 137
knihovnách 101,5 úvazku
- Vzdělání – 53 VŠ, 13 VOŠ,
69 SŠ, 2 jiné

ZPRACOVÁNÍ FONDŮ

- Automatizované knihovní systémy – Clavius (50 %), KPwin, Advanced Rapid Library
- Systémy pro evidenci v muzeích – Bach, Demus
- Elektronické katalogy - cca 80% muzejních knihoven
- Online katalogy – cca 20% muzejních knihoven
- Souborný katalog – přispívá 42 MK, dodáno 560 000 záznamů, vysoké procento unikátních

OCHRANA KNIHOVNÍHO FONDU

- Odpovídající uložení – prostory, regálové systémy, označení signaturami, použití čárového kódu
- Sbírkové fondy a historické fondy – sledování klimatických podmínek, obalová technika, konzervování, restaurování

SLUŽBY MUZEJNÍCH KNIHOVEN

- Výpůjčky – veřejnost a pracovníci muzeí
- MVS
- Reprografické služby
- Rešeršní služby
- Zápůjčky na hospodářské smlouvy
- Elektronické dodávání dokumentů
- Přístup k databázím - EBSCO
- Kramerius, Manuscriptorium
- Oborové brány - ART

PREZENTACE KNIHOVNÍHO FONDU

- On-line katalogy
- Výstavy
- Přednášky
- Exkurze
- Expozice

Účast v projektech veřejných knihoven

- Souborný katalog ČR CASLIN (20 % muzejních knihoven přispívá)
- Programy VISK (muzejní knihovny využívají VISK 3, 5, 7, 8, 9)
- Digitální knihovna Kramerius
- Digitální knihovna Manuscriptorium

Nač je nutné se soustředit?

- posilovat postavení muzejních knihoven uvnitř vlastních institucí (muzeí a galerií)
- upevňovat postavení muzejních knihoven mezi ostatními veřejnými knihovnami
- poskytovat etické i odborné zázemí knihovníkům muzeí a galerií
- pořádat odborné semináře pro knihovníky muzeí a galerií
- aktivně se podílet na naplňování Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011-2015
- podporovat odbornou činnost muzejních knihoven a služby veřejnosti
- zastupovat muzejní knihovny a prezentovat jejich činnost odborné i laické veřejnosti
- spolupracovat s paměťovými institucemi (muzei, galeriemi, knihovnami a památkovými institucemi)
- spolupracovat s ÚKR, se SKIP, SDRUK a samostatným oddělením knihoven na MK ČR

Badatelny vypadají takto...

Nebo takhle...

A fondy jsou uloženy takto...

Nebo takhle...

Nashledanou v muzejních knihovnách

- www.cz-museums.cz

